

Небитов А. А., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Важливим елементом складу злочину є його суб'єктивна сторона, під якою здебільшого розуміють внутрішню сторону злочину, тобто психічну діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості і волі до суспільно небезпечного діяння, яке вона вчиняє, і до його наслідків [1, с. 152]. Цей елемент складу злочину утворюють такі ознаки як вина, мотив, мета та емоційний стан. Єдиною обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони для усіх злочинів є вина, решта ознак - факультативні, тобто в одних випадках вони наявні у статті, в інших відсутні, а відтак характерні не для усіх злочинів.

Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності (ст. 23). Сучасній науці кримінального права відомо три форми вини: 1) умисна; 2) необережна; 3) змішана.

Проаналізувавши статті, що передбачають кримінальну відповідальність за сексуальну експлуатацію (301, 302, 303), а також статті, що розкривають види умислу та необережності можна стверджувати, що за загальним правилом для сексуальної експлуатації характерний прямий умисел - тобто особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності) (порнографічний характер предметів, примус до виготовлення таких предметів, факт створення або утримання місць розпусти, звідництво, втягнення особи в заняття проституцією, а також забезпечення зайняття проституцією іншою особою), передбачає його суспільно небезпечні наслідки.

У разі спричинення тяжких наслідків від сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією (ч. 4 ст. 303 КК України) форма вини змішана. Тобто якщо саме діяння особа вчиняє умисно, то ставлення до цих наслідків є необережним.

У певних видах сексуальної експлуатації обов'язковою є мета. Так, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони ввезення в Україну, виготовлення, зберігання, перевезення чи іншого переміщення порнографічних предметів є мета збуту чи розповсюдження зазначених предметів. Під збутом розуміється оплатна передача іншій особі, включаючи продаж, обмін, як плату за виконану роботу чи надані послуги, а під розповсюдженням - безоплатна передача іншим особам, включаючи дарування, передачу у спадок, надання в тимчасове користування [2]. Розглядаючи збут і розповсюдження слід підтримати позицію О. П. Рябчинської, яка вважає зайвим вказувати на самостійний характер збуту предметів, зазначених у відповідних статтях, оскільки збут є однією з форм розповсюдження порнографічних предметів [3].

При цьому, інші вчені відмічають, що ані збутом, ані розповсюдженням не можна визнавати демонстрацію відповідних творів, включаючи організацію платних переглядів [2]. З такою позицією слід не погодитись. Організація платних переглядів є однією з сучасних форм розповсюдження порнографічних предметів. Однак з метою уникнення труднощів під час кваліфікації цього діяння вважаємо за доцільне розтлумачити поняття розповсюдження у відповідній постанові Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України.

Для кваліфікованого складу створення або утримання місць розпусти, а також звідництва для розпусти (ч. 2 ст. 302 КК України) характерна мета наживи. Вона має місце тоді, коли вказані дії вчинені з метою отримання матеріальної винагороди в будь-якій формі, а також ухилення від сплати суми, яку винний повинен був передати [2].

Незважаючи на те, що корисливий мотив не є обов'язковим для цих злочинів, все ж він має місце досить часто, оскільки утримання місць розпусти потребує певних

витрат, а особа, яка вчиняє цей злочин, прагне не лише компенсувати витрати, але й щось на цьому заробити.

Метою сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією злочину є отримання доходу від надання сексуальних послуг потерпілими. Хоча ця ознака суб'єктивної сторони складу злочину безпосередньо не передбачена у диспозиції статті, однак вона впливає з логічного тлумачення терміну «проституція».

Особи, які втягують інших в заняття проституцією, примушують до зайняття проституцією або займаються сутенерством одержують здебільшого половину, більшу частину або ж увесь заробіток повій.

А. В. Плотніковою наводяться аргументи на користь закріплення мети у пропонованому нею складі організації заняття проституцією, а саме - отримання вигоди. Дослідниця зазначає, що на позначення мети тих чи інших злочинів використовують різні поняття, зміст яких у кримінально- правовому розумінні не має істотних розбіжностей. Такими, зокрема, є «дохід», «винагорода», «користь», «вигода», «нажива». Для забезпечення термінологічної єдності пропонується використовувати поняття «вигода». Окрім іншого це дасть змогу розширити поле криміналізації за рахунок тих осіб, які прагнуть одержати не лише матеріальні блага, а й нематеріальні здобутки. Крім того, будучи юридичним, це поняття виводить дослідників зі сфери економіки на відміну від понять доходу, наживи тощо [4]. Під вигодою у сексуальній експлуатації слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, а також особисте задоволення для себе чи інших осіб. Однак закріплювати цю ознаку у складах сексуальної експлуатації немає потреби, оскільки це лише переобтяжить відповідні статті КК України і створить додаткові труднощі у кваліфікації цих суспільно небезпечних діянь.

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. - [4-те вид., перероб. і допов.]. - Харків : Право, 2010. - 456 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. - [9-те вид., перероб. і допов.]. - Київ : Юрид. думка, 2012. - 1316 с.
3. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. П. Рябчинська. - Запоріжжя, 2002. - 23 с.
4. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А. В. Плотнікова. - Київ, 2010. - 20 с.

Лов'як О.О., професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; Лов'як С.С., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Міністерство екології та природних ресурсів України входить до складу Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, Бюро з питань екологічної